

7. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник для студ. вищ. навч. закл. / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. Київ: Академія, 2010. 328 с.

8. Ольховська Н. С. Німецькомовна безеквівалентна лексика: способи відтворення українською мовою. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Filol/article/viewFile/13247/11416>

9. Радванський А. І., Радванська Т. І. Формування лінгвосціокультурної компетенції як важливої складової частини міжкультурної комунікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2017. Вип. 30 (2). С. 161–163.

10. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика: монографія. Київ: Генеза, 2012. 224 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-279-4-9>

Косович О. В.

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри романо-германської філології,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

ТЕРИТОРІАЛЬНІ МОДИФІКАЦІЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У ФРАНЦІЇ ТА ЇХ ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Нині французьку мову вважають однією з найпоширеніших мов у світі. Вона є офіційною мовою спілкування не тільки на території Франції, але також у Бельгії, Швейцарії, Канаді та деяких країнах Африки. У всіх цих країнах у результаті державного роз'єднання сформувалися варіанти літературної мови, які відрізняються від мови Франції фонетичними, лексичними і граматичними особливостями. Однак територіальні модифікації французької мови існують також і в межах самої Франції, яка є однією з найбагатших з точки зору мовної спадщини країн Західної Європи. Сьогодні, незважаючи на той факт, що французька мова є єдиною мовою офіційного спілкування, навчання, державних установ і зовнішніх відносин країни, ми можемо спостерігати, що всередині самої мови ховаються суттєві відмінності, і що вона не є однорідною, якою здається на перший погляд. Тому можна

зробити висновок, що існують помітні відмінності між офіційною літературною французькою мовою та її територіальними модифікаціями.

У сучасному французькому мовознавстві до територіальних модифікацій французької мови у Франції відносять діалекти та регіолекти. Інакше їх називають територіальними варіантами французької літературної мови в межах метрополії. Відповідно до найзагальнішого визначення діалект є територіальним та історично визначеним різновидом мови. Його відрізняє те, що він не має нормалізованої літературної форми, не застосовується в публічному спілкуванні, а використовується лише в побутовій сфері, характеризуючи мову малоосвічених верств населення, та іноді в художній творчості, наприклад, у фольклорі. Крім того, лінгвісти говорять про структуру діалектів на території Франції, підрозділяючи їх на говірки (*parlers*) і патуа (*patois*), при цьому останній термін досить часто набуває певного негативного забарвлення й позначає ненормативну мову населення тієї чи іншої місцевості [1].

Історично діалекти передували французькій літературній мові й, можна сказати, формували її. Досить згадати, що національна мова розвинулася з діалекту Іль-де-Франс, який мав свого часу домінуюче становище. Сьогодні у французькій мові зустрічається лексика, яка була запозичена з різних діалектів. Так, із провансальської мови прийшли такі слова, як *barque* – човен; *brume* – туман; *abri* – укриття. Відомо, що серед слів, які були запозичені з діалектів, майже половина прийшла саме з цієї мови. З північних діалектів було запозичено чимало слів, що стосуються видобутку вугілля: *houille* – кам'яне вугілля; *grisou* – метан; *benne* – великий кошик; з нормандської – терміни, що відносяться до мореплавства: *quille* – киль; *câble* – канат; *harpon* – гарпун. Низка слів узятя літературною французькою мовою зі східних діалектів: *glacier* – льодовик; *alpage* – альпійський луг; *avalanche* – лавина.

Чимала кількість діалектних слів присутня сьогодні в розмовній мові французів: *bagnole* – машина, *драндулет*; *blague* – жарт, брехня; *bâcler* – халтурити; *baratin* – балаканина; *berniqne* – не тут-то було [2].

Проте з розвитком і поширенням французької літературної мови діалекти почали поступово розпадатися і зникати. Ця тенденція місцевих говірок до відмирання у зв'язку з розвитком літературної мови характерна для мовної ситуації будь-якої іншої країни. Багато французьких дослідників говорять про те, що в даний час відбувається падіння значення діалектів як засобу спілкування. Проте деякі діалектні форми і навіть патуа, що втрачають зневажливе забарвлення, зберігаються в різних регіонах країни і продовжують доволі активно

використовуватися окремими людьми для додання мовленню більшої експресивності, у чому безперечно виявляється також і їхня прив'язаність до місця свого проживання. Вивчення діалектів викликає також інтерес у вчених. Наука про діалекти – діалектологія, виникла у Франції вже наприкінці XIX століття. Нині в країні публікується багато досліджень, одні спрямовані на вивчення мовних особливостей окремих говірок, інші – на вивчення використання діалектів у літературних творах, треті – на вивчення функціонування діалекту як засобу спілкування та його конкуренції з французькою літературною мовою.

У лінгвістичному плані витіснення діалектів не могло відбуватися безслідно. В результаті взаємодії літературної французької мови з діалектами виник другий територіальний варіант мови – регіональна французька мова (*le français régional*), яку називають також регіолектом. Спочатку регіональні мови з'являлися у великих містах, звідки вони поширювалися на навколишні села, часто витісняючи місцеві говірки, які зі свого боку впливали на ці мови. Сьогодні через те, що територіально-адміністративні кордони не завжди збігаються з мовними, складно визначити точні межі французьких регіолектів. Однак на підставі головним чином фонетичних особливостей у даний час на території Франції виділяють три найбільші групи регіональних мов:

– *les langues d'oïl*, куди входять регіолекти північної та центральної частини країни, такі як франсійська, нормандська, пікардська;

– *les langues d'oc*, група регіональних мов південної частини країни, включно з середземномор'є, таких як гасконська, провансальська, лангедокська;

– *les langues franco-provençales*, регіональні мови східних земель країни такі як бургундська, франш-конте, лотарингська [1].

Кількісно регіональні мови Франції значно перевершують мови етнічних меншин, які також використовуються в країні та визначають її мовну ситуацію. Деякі дослідники об'єднують і ті й інші мови в одну велику групу, називаючи їх усі регіональними мовами, що може викликати нерозуміння. За підрахунками вчених сьогодні у Франції існує 28 регіональних мов, загальна кількість носіїв яких становить 12% населення країни.

Взаємовплив французької літературної мови, місцевих діалектів і говірок, про який ми згадували вище, пояснює прояв тих лексичних і граматичних особливостей, якими характеризуються регіональні мови Франції сьогодні. Необхідно зазначити, що регіолекти виявляють найбільшу різноманітність і специфіку, насамперед, у царині свого лексичного складу, на що нам хотілося б звернути особливу увагу в цьому дослідженні.

У французькій регіональній лексиці присутня певна кількість слів, які вийшли з ужитку в літературній французькій мові. До таких можна віднести слово *courtil* у значенні *сад* (у французькій літературній мові – *jardin*), що трапляється в лексиці Бретані; *souventes fois* – *часто* (у французькій літературній мові – *souvent*), що вживається в області Сентонж; *soudard*, що вживається в Савойї в значенні *солдат* (у французькій літературній мові – *soldat*). Крім того, у регіональних мовах нерідко можна зустріти слова і вирази, яких просто немає в національній французькій мові, особливо це характерно для словника регіолектів у південних районах країни. Наприклад, вираз *avoir le tracassin* – *бути непосидючим, галасливим, не сидіти на місці*; *millade, millas (-se)* або *militasse* – *різноманітні пироги та десерти з цукрової кукурудзи*; *journalade* – *ділянка землі, територія, яку можна обробляти протягом дня*; *bastide* – *віддалена ферма, невеликий сільський будиночок*; *pierre d'assalier* – *камінь, на який кладуть сіль для худоби*; *lamparo* – *лампа для приваблення риби під час риболовлі*; *bombée* – *прогулянка, поїздка*. Іноді деякі слова французької національної мови мають зовсім інше значення у регіональному вживанні. Наприклад, у Пуату дієслово *quitter* – *покидати* має значення дієслова *laisser* – *дозволяти*; в Орлеані слово *guetter* – *підстерігати, чекати* зберегло первісне значення і вживається в значенні *garder, surveiller* – *охороняти*; у Нормандії слово *espérer* – *сподіватися* може вживатися в значенні *attendre* – *чекати* [2].

Тривалий час питання, що стосуються територіальної диференціації лексики французької мови, не вивчалися французькою наукою. Дослідження в цій царині відкладалися через велику популярність ідеології пуризму, згідно з якою французька мова у своїй правильній формі присутня тільки в столиці Франції, Парижі, і в паризькому регіоні. Специфічні прояви мови на інших територіях країни вважалися помилковими і такими, що не відповідають нормі. Детальне вивчення локальної варіативності лексики французької мови почалося лише наприкінці ХХ століття. Серйозні дослідження в цій царині були проведені групою лінгвістів під керівництвом П'єра Резо, який обіймав посаду директора Національного центру наукових досліджень. Довгий час група займалася складанням лінгвістичних атласів і тезаурусів французької мови, і тільки після закінчення цих робіт вона приступила до створення Словника регіоналізмів французької мови Франції – *Le Dictionnaire des régionalismes de France: géographie et histoire du patrimoine linguistique*, який був опублікований на початку ХХІ століття. У словнику подано детальний опис лексики регіонів Франції, а також представлено 10 000 прикладів з 13 000 книг і 1150 регіональних газет і журналів, а також 330 карт, на яких наочно показується територія

поширення тих чи інших слів. Однак, незважаючи на зацікавлення до вивчення лексичних особливостей регіональних мов у Франції та на значні успіхи в цій галузі, учені країни зазначають, що дослідження французьких регіолектів загалом перебуває на самому початку шляху і потребує великої уваги з боку лінгвістичної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Dictionnaire encyclopédique Le Petit Larousse. P.: Larousse, 1996. 1784 p.
2. Rézeau P. Dictionnaire des régionalismes de France: géographie et histoire d'un patrimoine linguistique; Bruxelles, De Boeck & Larcier – Editions Duculot, 2001. 1140 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-279-4-10>

Коткова Л. І.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання,
Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені К. Д. Ушинського*

ТЕМПОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОЕТИКИ ЗБІРКИ СЕРГІЯ ЖАДАНА «АНТЕНА» (НА ОСНОВІ УКРАЇНСЬКОГО Й ПОЛЬСЬКОГО ВИДАнь)

Український письменник сучасності Сергій Жадан широко відомий польській аудиторії поетичними збірками «Історія культури початку століття», «Дрогобич», «Ефіопія» і «Антенa», романами «Біг Мак», «Dereche Mode», «Anarchy in the UKR», «Гімн демократичної молоді», «Ворошиловград», «Месопотамія», «Інтернат» та своїми публічними виступами, за що був відзначений багатьма преміями: «Берлінські мости», Джозефа Конрада, Ханни Арендт, Центрально-європейської літературної премії «Ангелус» тощо. 2022 року став «Людиною року» за версією польського видання «Gazeta Wyborcza». Саме Польща, зокрема Польська академія наук, номінувала Сергія Жадана цього ж року на Нобелівську премію з літератури.

В українському мовознавстві дослідження польського поетичного доробку Сергія Жадана не такі численні, а що стосується виразно самобутньої збірки «Антенa», то маємо лише деякі спроби аналізу українського варіанту книжки. Дотепер немає жодної лінгвістичної